Turkish Studies
Educational Sciences
Volume 14 Issue 4, 2019, p. 1907-1926
DOI: 10.29228/TurkishStudies.22959
ISSN: 2667-5609
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş: 01.05.2019 ***Accepted/Kabul:*** 10.08.2019

Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (14.05.2019)-Referee 2 (15.05.2019)- Referee 3 (10.07.2019)- Referee 3 (23.07.2019)

This article was checked by iThenticate.

(KİME GÖRE; KİM, KİMDİR?) ÇOKKÜLTÜRLÜLÜĞÜN, ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İRDELENMESİ*

*Banu YAMAN ORTAŞ***

ÖZ

Eğitim Fakültelerinin tüm sınıflarında, karşılaştırmalı bakış açılarını etkileyecek çokkültürlülük, çokkültürlü eğitim gibi derslerin öğretilmesi zorunluluğu artık çağımız için kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu araştırma Yabancı Diller Eğitimi Bölümü İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı son sınıf öğrencileri ile 2016-2017 bahar döneminde yeniden düzenlenerek gerçekleştirilmiştir. Karşılaştırmalı eğitim dersinde, belirlenen ölçütlere göre işlenen dersin, öğretmen adaylarının çokkültürlü bakış açılarını ne derecede etkilediğini belirleyebilmek için görüşme soruları yöneltilmiştir. Nitel araştırma tekniklerinden olgu bilim desenine göre düzenlenmiş olan çalışmada, görüşler içerik analiziyle değerlendirilerek, doğrudan alıntılar şeklinde ele alınmış ve betimlenmiştir. Öğretmen adaylarına ayrıca cinsiyet, doğum yeri, yaşamının geçtiği yer, ailesi göçle gelmişse aslen nereli olduğu, iletişim kurabildiği diller gibi sorular sorulmuştur. Ön görüş- son görüş yoluyla aradaki değişim ve farkındalık belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının farklı ülke eğitim sistemleri, öğretmen yetiştirme politikalarına ilişkin bilgileri arttıkça, mesleğe atıldıklarında geliştirecekleri projelerle, örnek teşkil eden uygulamaları ülkemiz koşullarına uygun hale getirme sorumlulukları da artmaktadır denilebilir. Çalışma dönem başında ve sonunda yapılan görüşmelere dayalı olarak, aradaki görüş farklılıklarının ne derecede değiştiğini görmek açısından önem taşımaktadır. Bu tür çalışmaların Eğitim Fakültelerinin tüm anabilim dalındaki öğrenciler için benzer içeriklerde

* Bu çalışma ISPITE (15-16 Mayıs 2014) başlıklı kongrede sunulmuş, özet metni yayınlanmış, eleştiriler doğrultusunda uzman görüşlerine dayalı olarak yeniden yapılandırılmış ve farklı öğrencilere yeniden uygulanmıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim, E-posta: banuyaman@trakya.edu.tr

derslerin olması önemlidir. İçerisinde pek çok kimlik barındıran çok kültürlü bir toplumun öğretmeni olabilmek için ötekileştirmeden uzak bir anlayışa sahip olmak gereklidir. Bu çalışma Yabancı Diller Eğitimi Bolumu İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı öğrencileri örnek olmak üzere diğer anabilim dallarında da benzer çalışmalar ve uygulamalar yapılması adına ele alınabilir.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, karşılaştırmalı eğitim, öğretmen adayı, görüş.

(ACCORDING TO WHO; WHO IS WHO?) VARIOUS VARIABLES BASED ON THE VIEWS OF PROSPECTIVE TEACHERS COMPARATIVE ANALYSIS OF MULTICULTURALISM

ABSTRACT

Teaching the lessons such as multiculturalism, multicultural education that effects the comparative points of view in all classes of Faculties of Education is an inevitable necessity of our era. This research is rearranged with the senior students of Division of English Language Education Department of Foreign Languages Education during the spring semester of 2016-2017. Interview questions have been asked in order to determine the effects of the comparative education lesson on the multicultural points of view of the prospective teachers. The study is arranged in accordance with phenomenology pattern being one of the qualitative research techniques, whereas the opinions are evaluated with content analysis and handled and represented as direct quotes. Prospective teachers have been asked the questions such as their sex, place of birth, where they were raised, where their hometown is if their families immigrated and which languages they speak for communication. The changes and awareness have been tried to be determined by means of pre-interview – final interview. It can be said that responsibilities of prospective teachers for adapting the exemplary applications to the conditions of our country through the project they will develop when they start the profession increase as their knowledge with regard to the education systems and teacher training policies of different countries expands. Based on the interviews carried out at the beginning and end of the period, the study is important in terms of observing the change in opinions during the period. It is important for the lessons that have similar contents to be provided in all departments of the Faculties of Education for the purpose of such studies. Having an understanding that remains distant from marginalization is required in orde to be a teacher of a multicultural society that contains several identities. This study, that is carried out with the students of the English Language Education Department of the Foreign Languages Education Division, can be taken into consideration in the name of carrying out similar studies and applications in other departments.

STRUCTURED ABSTRACT

There are many studies with regard to multiculturalism and multicultural education. The reasons such as the internal-external migration, educational and cultural compatibility as well as marginalization coming into prominence, the collaboration between the countries for the resolution of common problems may be shown as the basis of the interest in subject matter. In this study, the contents have been supported and the findings have been interpreted by making use of the domestic and foreign sturdies with regard to multiculturalism, importance of multiculturalism and multicultural education.

An important part of our Education Programme is the teacher training systems. The attitude of prospective teachers towards the students who have different cultural properties in their classes improves the acceptance and communication sufficiency of the students. The objective is providing an education environment based on the understanding and applications that support the important elements that influence the classroom environment as well as the democratic, peaceful and multicultural structure. Teaching the duties of a teacher in a multicultural classroom has a fundamental importance in all departments of the institutions that train teachers. Besides, the foreign language education departments lead the departments that are well equipped with regard to the countries that has different culture and language characteristics. The institutions that train foreign language teachers, the programmes that determine language teaching strategies, contents, methods and techniques, the studies on language teaching are quite diverse, however, our foreign language insufficiency as the society is another subject that is being discussed by many researchers. Of course, the objective of foreign language teaching is not only equipping the learners with foreign language skills but also creating the feature of being "I" without the other.

In fact, it is observed that the peace education, multicultural and inter-cultural education concepts take an important place in the studies on education. Many educators have started combining cultural subjects into education programmes in order to support the students for understanding different cultures. The students who will become foreign language teachers are required to know the cultural characteristics of different languages and also they are required to respect different cultures that constitute the basic structure of language teaching and to have a multicultural point of view that is distant from marginalization. Comparative Education is one of the lessons that such education is provided.

Many studies can be found in the area literature on subjects such as multiculturalism, multicultural point of view of prospective teachers, multicultural education, peace education, marginalization and so on. The main objective of the research is to make the prospective English language teachers to notice the criteria being determined in terms of multicultural structure such as structuralism and student centeredness, economy and technology centeredness, education systems (the system structures from primary school to higher education, development properties and education relationship), having a multicultural structure

with lifelong learning, flexibility in education (variability of programmes) and sense of teacher training and to observe the changes in their opinions.

Within this framework, it is important to determine how open and flexible the prospective teachers can approach the differences, to evaluate the education systems that constitute examples in the education history of our country and to provide the ability of adaptation of such systems to the present time. The study is arranged in accordance with phenomenology pattern being one of the qualitative research techniques, whereas the opinions are evaluated with content analysis and handled and represented as direct quotes. Semi-structured interview form is applied to the prospective teachers. The interview form is applied to the students in their suitable times and they are asked to provide honest answers. Since the prospective teachers were not willing to express their opinions on voice record basis, their opinions were taken in writing. By that way, realizing a qualitative study based on content analysis was intended to be conducted in order to determine the comparative perspective of prospective teachers regarding what their multicultural society and multicultural education understandings are. The data sources in phenomenology researches are the individuals or groups that experience the phenomenon that the research is focused on and are able to express or reflect the phenomenon. During the semester, detailed and in-depth information regarding "Multicultural and Comparative Perspective" has been gathered at the beginning and end of the applied training and it is analyzed to determine whether there are differences in their opinions. Based on the lesson module being applied in the study group, the occurrence of differences in comments and opinions taken at the beginning and end of the semester has been analyzed.

Within the scope of Comparative Education lesson provided to the seniors of English Language Education Department of Foreign Languages Education Division of Faculty of Education of Trakya University, the study group has been determined among 120 prospective teachers (80 female, 40 male) in three individual classes having education during 2013-2014 spring semester. The study group is formed of 47 (25 female, 22 male) prospective teachers that were selected by means of random sampling method, being one of the probability based sampling methods. "Opinions of Prospective Teachers Regarding Multiculturalism" has been analyzed. In this study, it is aimed for the opinions of prospective teachers regarding multiculturalism to be analyzed in accordance with some variables. In the research, it is established based on preliminary and final opinions that the prospective teachers have a "high" level positive opinion with regard to multiculturalism. In the research, the personal information of prospective teachers have also been considered and their opinions have been interpreted based on their characteristics. Effort has been made to evaluate whether the multiculturalism perspectives of prospective teachers were affected by the difference in their ages, the classes they receive education, their genders, their home towns and native languages. Furthermore, based on the interviews made at the beginning and end of the semester, the study is important also in terms of observing the level of change in the opinions of students as a result of the knowledge they acquire through researches

and representations. Particularly, there were questions asked in order to determine the level of change in the multicultural and comparative perspectives of the prospective teachers who learn a foreign language for teaching such language. It is crucial for the lessons with similar contents to be provided for the students of all departments of the faculties of education. One must have an understanding that is against marginalization in order to become a teacher in a multicultural society that comprises numerous identities. This study may be taken into consideration in the name of conducting similar studies and applications in other departments provided that the students of English Language Department of Foreign Languages Education Division are taken as examples.

Keywords: Multiculturalism, comparative education, prospective teachers, point of view.

Giriş

Çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitimle ilgili oldukça fazla sayıda çalışma olmasının temelinde, iç- dış göç, eğitsel, kültürel uyum, ötekileştirme gibi kavramların ön plana geçmiş olması, ülkelerin birbirleriyle ortak sorunlar doğrultusunda iş birliği içine girmiş olmaları gibi sebepler gösterilebilir. Bu araştırmada da çokkültürlülük, çokkültürlülüğün önemi ve çokkültürlü eğitime ilişkin gerek yurt içi gerekse yurt dışında yapılmış çalışmalardan yararlanılarak içerik desteklenerek, bulgular yorumlanmıştır.

Çokkültürlülük, 1960'lı yıllarda ABD ve Avrupa'da toplumsal çeşitliliğin artması sonucunda insan hakları hareketlerinin gelişimine bağlı olarak ortaya çıkmıştır (Başbay ve Bektaş, 2009: 30). Toplumsal çeşitlilik açısından bireylerin ve grupların özelliklerini etkileyen bu kavram Kongar'a göre (1997, 1) göre "bir toplumu oluşturan bireylerin ve grupların dil, din, ırk, tarih, coğrafya açısından farklı kökenlerden gelmesine dayanan çokkültürlülük, tek bir siyasal birim halinde ve ortak sınırlar içinde yaşayan toplumlarda söz konusu" olduğu yönündedir. Farklılıkların zenginlik olduğu görüşünü savunan toplumlar ve bireysel görüşler yanında, farklılıkların bir tehdit unsuru olduğu görüşünü savunan toplumlar, politik anlayışlar, uygulamalar ve bireysel algılar da yadsınamaz.

Çokkültürlülüğün ayrıştırıcı bir etken olduğunu savunanlara göre öncelikli olarak, "öteki-ötekileştirme" kavramı ortaya çıkmaktadır. Öteki kavramının temel dayanağı olan, kültürel farklılık içinde yaşama olgusu, özellikle iç ya da dış göç olgusu ile kendini göstermektedir. Farklılık içinde saygı ile yasama olgusunun kazandırılması elbette okullar ve eğitim yoluyla gerçekleşmelidir. Genel anlamda çokkültürlü eğitim anlayışı Cırık'a (2008) göre; öğrencilerin kültürel duyarlılığını destekleyerek, kültürel farklılıklar hakkında ön yargıyı azaltmayı, bireylerin çokkültürlü ortamda uyum içinde yaşayabilmelerini desteklemeyi amaçlamaktadır. Çokkültürlü eğitim anlayışını ancak temel amaçları doğru belirleyerek geliştirebiliriz. Gay (1994) genel olarak çokkültürlü eğitimin temel amaçlarını; bireyin kendisini anlaması, olumlu benlik geliştirmesi, kimliğiyle barışık olması, farklı kültürlere ait bireylerin değerlerini ve tutumlarını tanıması, anlaması, saygı duyması ve kültürlerarası iletişim olarak belirtmektedir. "Ayrıca çokkültürlülüğü eğitim programlarında ayrı konu ya da bölüm olarak almak yerine, programın temel yapısı ile özdeşleştirmenin daha anlamlı olduğunu belirtmektedir" (Cırık, 2008: 33). Programların hedefler, içerik, öğretim yöntemleri ve değerlendirme öğeleri arasında bütünlük sağlayacak şekilde tasarlanması önerilmektedir.

Ben olabilmenin ve öteki kavramının en temel dayanağını 'kültürlerarası"lık kavramı belirler. Dervin'e göre, (2012: 553) eğitim alanında "kültürlerarası" lık giderek sorunlu ve çok anlamlı bir tanıma

doğru gitmektedir. Anlam itibariyle, kendi kültürünü öne çıkaran ve diğerlerini dışarıda tutan bir anlayışa doğru gidiş olarak çokkültürlü eğitim ve bakış açısını değerlendirmektedir (Dervin et al., 2011; Piller, 2011; Aikman, 2012). Çokkültürlü eğitim bakış açısının olumlu anlamda geliştirilmesinin temelinde ise öteki kavramı yatmaktadır. 'Öteki' ise Vural ve Gömleksiz (2010) tarafından yapılan çalışmada, demokratik ve özgürlükçü toplumların yaratılabilmesinin temelinde toplumsal dönüşümün sağlanması, kültürler ve sosyal sınıflar arasında adalet ve kaynaşmayı sağlamada bireylerin diğerlerinin, cinsiyetine, etnik kimliklerine, toplumsal sınıflarına ilişkin önyargılardan uzak durabilmeleri ve birbirlerini ötekileştirmeyen bir bakış açısına sahip olabilmeleri şeklinde açıklanmıştır.

Bugün özellikle batılı ülkelerde kültürel ve etnik köken farklılıklarından kaynaklanan husumet ve nefretin artışı, ırkçılık ve dini aşırılıklar, kamplaşmalara neden olmaktadır. Balay (2004), bireylerin farklı sosyal ve kültürel gereksinimleri olduğu, yeni yaşam tarzları ve farklı alışkanlıklar ile giderek çeşitlenen bir yaşam sürmek istediklerini belirtmiştir. Bu değişimler sonucunda ülkeler arası iletişimin ve etkileşimin daha da ilerlediği bir dünyada, eğitim dünyası oldukça değişmiş, birbiriyle bağlantılı ve uyumlu olarak yepyeni bir görünüme kavuşmuştur (Türkoğlu, 1998). Çevremizden ve ailemizden getirdiğimiz, görüşlerimizi ve bakış açılarımızı etkileyen, değiştiren ya da farklı bir pencereden bakmamızı sağlayan, yargılarımızı oluşturan ölçütleri belirlemek, yorumlamak elbette kolay değildir. Buna bağlı olarak özellikle gelişmiş ülkeler, eğitimle ilgili sorunlara çözüm üretirken çokkültürlü eğitim çalışmalarına da yer vermek durumunda kalmışlardır. Macgregor (2002, Akt: Eker ve Seylan, 2005: 169) batı toplumlarının gittikçe çok uluslu hale gelen karakteri, esnek ve uyumlu bir müfredatı zorunlu kılmaya başlamıştır demektedir.

Karşılaştırmalı eğitim ise; toplumlarda mevcut eğitim problemlerini ve bu problemleri doğuran nedenleri, diğer toplumlarda benzer faktörlere değinerek saptayan, yorumlayan bir inceleme ve araştırma alanı olarak tanımlanmaktadır (Lauwerys, Varış ve Neff, 1971). Türkoglu (1999) ise karşılaştırmalı eğitimin amacını, ülkelerin birbirlerinin eğitim sistemini aynen alması olarak değil, sorunların çözümünde bilimsel anlayışı ortaya koyabilmektir şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca ülkelerin yaşadıkları benzer ve farklı sorunların çözümünde daha önce yapılmış, denenmiş geniş bir çerçevede inceleyerek yararlanmaktadır şeklinde tanımlamıştır. Karşılaştırma çalışmalarında, yatay ve dikey yaklaşım olmak üzere iki türlü yaklaşım uygulanmaktadır. Yatay yaklaşımda eğitim sistemlerindeki tüm boyutlar, o döneme ait tüm değişkenlerle birlikte yan yana getirilerek farklılıklar saptanmaya çalışılırken (Ültanır, 2000) dikey yaklaşımda tarihi evrim izlenir (Türkoğlu, 1998).

Bu çalışmada yatay bir yaklaşım esası ele alınmıştır. Yatay yaklaşımda eğitim sistemlerindeki tüm boyutlar o döneme ait değişkenlerle yan yana getirilerek farklılıkları belirlenmeye çalışılırken, dikey yaklaşımda eğitim sisteminin tarihsel gelişim süreci incelenir (Ültanır, 2000, akt, Çubukçu, Yılmaz ve İnci, 2016, 449).

Çalışmanın temel dayanağı, farklı kültür ve eğitim sistemlerini karşılaştırmaktır. Bu açıdan Karşılaştırmalı Eğitimin, farklı kültürler ve farklı ülkelerde iki veya daha fazla eğitim sisteminin benzerlik ve farklılıklarını tanımlamaya yardım eden, benzer görünen olguları açıklayan ve insanları eğitme yolları hakkında yararlı teklifler sunan bir disiplindir (Türkoğlu, 1985) tanımı araştırmanın amacını da desteklemektedir. Yapılan tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi karşılaştırmalı eğitimi kısaca, farklı eğitim sistemlerinin incelenerek benzerlik ve farklılıklarının tespit edilmesi, karşılaşılan sorun ve nedenlere benzer durumlarda benzer çözüm yolları önerilebilmesi ve yorumlanabilmesini kapsayan bir çalışma alanıdır. Karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının esasını eğitim sistemlerinin karşılaştırılması oluşturmaktadır şeklinde belirtmişlerdir (Çubukçu, Yılmaz ve İnci, 2016, 448-449).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Alan yazında çokkültürlülük, öğretmen adaylarının çokkültürlü bakış açıları, çokkültürlü eğitim, barış eğitimi, ötekileştirme gibi konularda yapılmış pek çok çalışmaya rastlanabilir. Araştırmanın yapılmasındaki temel amaç özellikle Karşılaştırmalı Eğitim dersinde, İngilizce öğretmeni olacak öğretmen adaylarının, çokkültürlü yapı açısından belirlenen ölçütlerden

-yapısalcılık ve öğrenci odaklılık, -ekonomi ve teknoloji odaklılık,

-eğitim sistemleri (ilköğretimden yükseköğretime kadar sistem yapıları, gelişmişlik özellikleri ve eğitim ilişkisi, yasam boyu öğrenme ile

-çokkültürü bir yapıya sahip olma durumu, -eğitimde esneklik (programların değişime açıklığı),

-öğretmen yetiştirme anlayışlarına dayalı olarak,

1- Farklı bakış açılarına sahip olup olmadıklarını belirleme

2- Farklılıklara ne derecede açık ve esnek bakabildiklerini belirleme,

3- Ülkemiz eğitim geçmişinde örnek alınabilecek eğitim sistemlerini değerlendirme ve günümüze uyarlayabilme becerisi kazanabilme,

4- Farklı ülkelerin eğitim sistemleri ile ülkemiz eğitim sistemlerini karşılaştırma ve örnek modeller geliştirme, kullanabilme becerisi kazandırabilmek açısından,

Yabancı Diller Eğitimi Bölümü İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı programı öğrencilerinin bu ders kapsamında karşılaştırmalı bakış açısı ve çokkültürlülüğe yönelik görüşlerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Problem: Yabancı Diller Eğitimi Bolumu İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı Son Sınıf Öğrencilerinin, belirlenen ölçütler çerçevesinde "Karşılaştırmalı Eğitim" dersinde, çokkültürlülük bakış açılarında ön ve son görüşme yönünden görüş farklılıkları var midir?

Alt Amaçlar: Çokkültürlü yapı açısından belirlenen ölçütlere dayalı olarak,

1-Yabancı Diller Eğitimi Bolumu İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı son sınıf öğrencileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen yorumlarda, çokkültürlülük, çok dilliliğin tanımı ve önemi açışından ön ve son görüşlerinde farklılıklar var mıdır?

2- Yabancı Diller Eğitimi Bolumu İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı son sınıf öğrencileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen yorumlarda, çokkültürlü bir eğitim ortamında öğretmenin sahip olması gereken özellikler açışından ön ve son görüşlerinde farklılıklar var mıdır?

3-Yabancı Diller Eğitimi Bolumu İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı son sınıf öğrencileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen yorumlarda, farklı ülkelerin eğitim sistemleri ile ülkemiz eğitim sistemlerini karşılaştırma açışından ön ve son görüşlerinde farklılıklar var mıdır?

4- Yabancı Diller Eğitimi Bolumu İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı son sınıf öğrencileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen yorumlarda, çokkültürlü yapıya dayalı olarak, olumlu ya da olumsuz özellikler taşıdığını düşündükleri ülke ya da ülkelere açışından ön ve son görüşlerinde farklılıklar var mıdır?

5-Yabancı Diller Eğitimi Bolumu İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı son sınıf öğrencileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen yorumlarda, ülkemizin çokkültürlü bir yapıya sahip olma özelliğini değerlendirmelerine ilişkin olarak, ön ve son görüşlerinde farklılıklar var mıdır?

6- Yabancı Diller Eğitimi Bolumu İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı son sınıf öğrencileri ile yapılan ön ve son görüşmelerden elde edilen yorumlarda nasıl bir eğitim sistemi önerisi geliştirebildiklerine ilişkin olarak ön ve son görüşlerinde farklılıklar var mıdır?

Yöntem

Nitel araştırma tekniklerinden olgu bilim desenine göre düzenlenmiş olan çalışmada, görüşler içerik analiziyle değerlendirilerek, doğrudan alıntılar şeklinde ele alınmış ve betimlenmiştir Öğretmen adaylarına yarı yapılandırılmış görüş formu uygulanmıştır. Görüş formu öğrencilere uygun boş bir zamanlarında uygulanmış ve içtenlikle yanıt vermeleri istenmiştir. Öğretmen adayları sözlü olarak kayıt esasına dayalı görüş bildirmek istemediklerinden, görüşleri yazılı olarak alınmıştır. Bu şekilde, çokkültürlü toplum ve çokkültürlü eğitim anlayışlarının neler olduğuna ilişkin karşılaştırmalı bakış açılarını belirlemek üzere, içerik analizine dayalı, nitel bir çalışma gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Olgu bilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır. Daha sonra "Çokkültürlü ve Karşılaştırmalı Bakış Açısı" ile ilgili ayrıntılı ve derinliğine bilgiler toplanmıştır. Eğitim öğretim dönemi boyunca, uygulanan eğitimin başında ve sonunda görüşlerde değişiklik olup olmadığı incelenmiştir. Sorular ders döneminin başında ve sonunda olmak üzere evrenden katılımcıların seçilmesi yoluyla gerçekleştirilmiş, çalışma grubu seçimi ile uygulanan ders modülü başında ve sonunda yorumlarında ve görüşlerinde farklılık oluşma özellikleri incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı 4.sınıf öğrencilerinin, Karşılaştırmalı Eğitim dersi kapsamında, 2013-2014 eğitim öğretim yılı bahar döneminde öğrenim gören üç ayrı sınıftaki 120 öğretmen adayı (80 kadın, 40 erkek) arasından çalışma grubu belirlenmiştir. Çalışma grubu, olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden tesadüfî örnekleme yöntemi ile seçilen 24 (13 kadın, 11 erkek) öğretmen adayından oluşmuştur. Çalışma Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin düzenlemiş olduğu ISPITE 2014 (Öğretmen Yetiştirme Politika ve Sorunları Uluslararası Sempozyumu-15-16 Mayıs 2014) başlıklı kongrede bildiri olarak araştırmacı tarafından sunulmuş ve özet metni bildiri kitapçığında yer almıştır. Eleştiriler doğrultusunda çalışma uzman görüşlerine dayalı olarak yeniden yapılandırılmış, pilot uygulama yapılmış ve farklı öğrencilere yeniden uygulanmıştır. Yenilenen çalışmada bu defa iki sınıftan toplam 123 öğrenci arasından 47 (25 kadın 22 erkek) öğretmen adayı yer almıştır. 2016-2017 yılında tamamlanan araştırma, araştırmacının bir süreliğine proje çalışması için yurt dışında olması nedeniyle, gereken düzenlemeler henüz hazır hale getirilmiştir.

Araştırmanın Katılımcılarına İlişkin Kişisel Bilgiler

Öğretmen adaylarına cinsiyet, doğum yeri, büyüdükleri yer, aileleri göçle gelmişse aslen nereli oldukları, ana dili düzeyinde bildiği dillere ilişkin sorular da yöneltilmiştir. Bu soruların sorulmasındaki amaç, çokkültürlülüğü algılama boyutunda öğretmen adaylarının da çokkültürlü bir toplumun parçası olduklarını belirlemektir. Güngör ve Ark (2018) tarafından yapılan bir araştırmada, öğretmen adaylarının cinsiyetlerine, geldikleri bölgeye, programa ve anadillerine yönelik değişkenlere bakılmıştır. "Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülüğe İlişkin Tutumları" incelenmiştir. Bu araştırmada ise, öğretmen adaylarının çokkültürlülüğe yönelik bakış açılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının çokkültürlülük konusunda "yüksek" düzeyde olumlu görüşe ulaştıkları belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının çokkültürlülük bakış açılarına, yaşları, cinsiyetleri, doğum yerleri, büyüdükleri yer, aslen nereli oldukları, bildikleri dillerin de etkileyip etkilemediğini belirleyebilmek açısından ele alınmıştır.

Tablo 1: Cinsiyet ve Yaş Aralığı

	Kadın	Erkek	Toplam
Cinsiyet	25	22	47
Yaş Aralığı	20-35	21-41	

Tablo 1 de belirtildiği gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 25 i kadın 22 si erkektir. Yaş aralıkları 20 ve 35 arasında değişmektedir. Bazı öğrenciler ikinci hatta üçüncü defa üniversite eğitimi almaktadır. İçlerinde az da olsa Kanada, Almanya ve diğer ülke vatandaşları da mevcuttur. Araştırmanın çokkültürlü özelliği sınıfın da yapısına oldukça uygundur.

Tablo 2: Doğum Yeri Oranı

Doğum yeri	Kadın	Erkek
İç Anadolu Bölgesi	3	2
Marmara Bölgesi	7	9
Doğu Anadolu Bölgesi	2	2
Ege Bölgesi	3	2
Akdeniz Bölgesi	3	2
Karadeniz Bölgesi	2	1
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2	2
Diğer (Almanya, Yunanistan ve diğer)	3	2
Toplam	25	22

Tablo 2 de öğretmen adaylarının doğum yerlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Yoğunluk daha çok Marmara Bölgesi (İstanbul ve çevresi) iken diğer illerden de gelenler bulunmaktadır. Böylesine renkli ve farklı kültürleri barındıran bir sınıf ortamında çokkültürlülükle ilgili çalışma yapmak oldukça anlamlıdır. Her ne kadar doğum yerleri İstanbul ve diğer görünse de temelde göçlerle farklı yörelerden gelenler ağırlıktadır.

Tablo 3: Büyüdüğü Yer

Büyüdüğü Yer	Kadın	Erkek
İç Anadolu Bölgesi	1	1
Marmara Bölgesi	14	11
Doğu Anadolu Bölgesi	1	2
Ege Bölgesi	2	1
Akdeniz Bölgesi	3	2
Karadeniz Bölgesi	0	0
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	1	2
Diğer	3	3
Toplam	25	22

Öğretmen adaylarının doğdukları yerle birlikte çocuklukları ve eğitimlerinin geçtiği yerler farklılık göstermektedir. Bu sorunun sorulmasındaki amaç, farklı kültürlerle karşılaşmış olma durumlarını görebilmektir. Tablo 3 de görüldüğü gibi büyüdükleri yer ağırlıklı olarak Marmara Bölgesidir. Edirne' ye yakın olması açısından bu bölgeden öğrencilerin ağırlıkta olması doğaldır.

Tablo 4: Ailesi Göçle Gelmişse Aslen Nereli Olduğu

Aslen	Kadın	Erkek
İç Anadolu Bölgesi	1	1
Marmara Bölgesi	7	7
Doğu Anadolu Bölgesi	7	6
Ege Bölgesi	2	1
Akdeniz Bölgesi	2	2
Karadeniz Bölgesi	1	0
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2	3
Diğer	3	2
Toplam	25	22

Ailelerin aslen nereli olduğu ile ilgili bilgilerde farklı yörelerden çeşitli sebeplerle göç ettikleri görülmektedir. Bu yapı da çalışmanın içeriğini güçlendirmektedir.

Tablo 5: Bildiği Diller (Anadili Düzeyinde)

Bildiği Diller	Kadın	Erkek	Toplam
Türkçe	25	22	47
Kürtçe+Türkçe	7	8	15
Diğer (Almanca, Yunanca ve diğer)	8	4	12

Öğretmen adaylarının iletişim dili olarak kullandıkları dillerin neler olduğuna ilişkin soru yöneltilmiştir. Elde dilen bilgilere göre Türkçeyi tüm öğretmen adayları iletişim dili olarak bildiklerini belirtmişlerdir. Toplam 15 i Türkçeye ek olarak Kürtçe, 12 si ise diğer dilleri de belirtmişlerdir.

Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi

Öğretmen adaylarına yarı yapılandırılmış görüş formu gerekli aşamalar tamamlanarak uygulanmıştır. Çalışma, öğrencilere giriş niteliğinde sözlü olarak "sizce çokkültürlülük, çokkültürlü olmak nedir?" sorusunun yöneltilmesiyle alınan yanıtlar neticesinde gerçekleştirilme kararı ile başlamıştır. Bahar döneminin başında ve sonunda öğretmen adaylarına, yarı yapılandırılmış, kişisel bilgilerin yanında, açık uçlu soruların da yer aldığı görüş formu yöneltilmiş, formda yöneltilen sorulara içtenlikle yanıt vermeleri istenmiştir. Kişisel bilgiler formunda, araştırmanın içeriğini destekleyeceğine inanılan evde kullanılan dil (anadil), bilinen diğer diller (ikinci ve diğer diller ve düzeyleri), memleketleri ve kültürel bakış açılarına yönelik sorular da yer almıştır. Hazırlanmış olan görüş formu araştırma öncesinde 3 eğitim bilimleri uzmanı ve bir alan eğitimi uzmanı tarafından kapsam geçerliği sağlanması açısından incelenmiştir. Bir başka öğretim üyesi tarafından yürütülen aynı dersin 4.sınıf öğretmen adayından beşine, pilot bir uygulama ile anlaşılırlık kontrolü yapılarak gereken düzenlemeler yapılarak son sekli verilmiştir. Böylelikle ölçme aracının kapsam geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Formda kişisel bilgilerin yanında, yöneltilen sorulara verecekleri yanıtların da gizlilik esasına dayalı olacağı belirtilmiştir. Öğrenciler kura yolu ile sayılar çekmişler ve bunları sadece kendilerinin bilecekleri söylenmiştir. Verilen eğitim süreci başında ve sonunda bu numaralar formlara eklenmiştir.

Verilerin Çözümlenmesi:

Araştırmada iki önemli süreç gerçekleştirilmiştir: (a) Veri analiz süreci (kavramsal kategoriye nasıl ulaşıldığı detaylı bir şekilde açıklanmıştır (b) Araştırmada elde edilen kategorilere her biri için onu en iyi temsil ettiği varsayılan örnekler seçilerek bu örneklere bulgular kısmında yer verilmiştir.

Uygulama Basamakları:

Öğrencilerle öncelikle Türk Eğitim Tarihimize ilişkin hatırlatıcı bir ders işlenmiştir. Bu dersi geçmiş dönemlerde aldıkları kabul edilerek sadece hatırlama ve araştırmada, ilişkili sorulara yanıt verebilmelerini sağlamak açışından konu kısaca ele alınmıştır. Daha sonra öğrencilerle birlikte belirlenen ülkeler çerçevesinde, her hafta iki adet ülke anlatılmış ve değerlendirilmiştir. Ülkeler genel özelliklerinin yanında (dil, coğrafi, siyasi konum, kültürel yapı, yönetim biçimi, tarihsel geçmişi gibi), Aydın ve Akpınar (2007) 'ın "Türkiye ve bazı ülkelerin eğitim reformlarının karşılaştırılması" isimli çalışmasında belirttiği özelliklere göre belirlenmiştir.

Bunlar -yapısalcılık ve öğrenci odaklılık, - ekonomi ve teknoloji odaklılık,

-eğitim sistemleri (ilköğretimden yükseköğretime kadar sistem yapıları, gelişmişlik özellikleri ve eğitim ilişkisi vb. ile

-çokkültürü bir yapıya sahip olma durumu,

-eğitimde esneklik (programların değişime açıklığı), -öğretmen yetiştirme anlayışıdır.

Belirlenen ülkeler çokkültürlü olma özellikleri, eğitim tarihimizde herhangi bir bağlantılarının olup olmaması, eğitsel tarihleri vb. açışından değerlendirilmiştir. Daha çok farklılık ve birbiriyle zıt yapılar gösteren ülkeler öncelikli olarak seçilmiştir. Örneğin Finlandiya ve Japonya, Kuzey ve Güney Kore'nin karşılaştırılması ya da Küba ve ABD, Singapur ve Suudi Arabistan, İngiltere ve Rusya gibi. Ülkeler ders esnasında işlenirken öğrenciler belirlenen özelliklere göre araştırmalarını yaparak, sunular gerçekleştirmiş ve sunular sonunda belirlenen başlıklara göre sınıf içinde yorum ve tartışmalar ile öğretim üyesinin de katkıları, yönlendirmeleriyle, ülkemiz ile karşılaştırmalar da yapılmıştır.

Öğretmen adaylarına dönemin başında ve sonunda yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar yanında kişisel bilgi formu da uygulanmıştır. Formda, cinsiyet, yaş, bildiği dil ya da diller, memleketleri, yabancı uyruklu öğrenci olup olmadıkları, evet ise neresi olduğu sorulmuş ve kendilerinin de çokkültürlü bir toplum yapısına sahip olup olmadıkları ve çokkültürlü bir yapının unsurlarına sahip olup olmadıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen adaylarına yöneltilen sorulara verilen yanıtlar ders öncesi ve sonrasında nasıl bir değişiklik olduğuna ilişkin farkı görebilmek açısından önemlidir. Sorular ön ve son görüşlere verilen çarpıcı örnek ifadelerle desteklenerek açıklanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde ön ve son görüşlerden elde edilen örnek ifadeler seçilip, çeşitli araştırmalarla da desteklenerek yorumlanmaya çalışılmıştır.

1- Çokkültürlü yapı açısından belirlenen ölçütlerden

-yapısalcılık ve öğrenci odaklılık, - ekonomi ve teknoloji odaklılık,

-eğitim sistemleri (ilköğretimden yükseköğretime kadar sistem yapıları, gelişmişlik özellikleri ve eğitim ilişkisi vb. ile -çokkültürü bir yapıya sahip olma durumu,

-eğitimde esneklik (programların değişime açıklığı), -öğretmen yetiştirme anlayışlarına dayalı olarak, çokkültürlülük, çok dilliliğin tanımı ve önemi açışından ön ve son görüşlerindeki farklılıklara ilişkin bulgular:

Ön Görüş Ö1: *"Bana göre çokkültürlülük, bir bireyin sahip olduğu bilgilerdir. Yani çok okuyup araştırmakla, çok gezip görmekle ilgilidir. Kişi ne kadar çok okursa o kadar bilgilenir, genel kültürü artar, gündemde ve dünyada olan olaylardan haberdar olur. Tabi ki sadece okumakla sınırlı değildir, yurt içi ya da yurt dışı seyahatlere gitmek, farklı ülkeler ve şehirler gezip görmek de insanı kültürlü yapar".*

Son Görüş Ö1: "*Çokkültürlülüğün ne olduğunu açıklamak için ilk önce kültür ne demektir, onu bilmemiz gerekir. Kültür; dilleri, ırkları, dinleri, yaşam tarzları, gelenekleri, görenekleri vb. aynı olan toplumların paylaştıkları ortak öğelerden oluşur. Çokkültürlülükte ise, bir toplumda birden fazla dili, dini, ırkı, gelenek ve görenekleri farklı olan birçok kişi olabilir. Örnek verecek olursak, özellikle ülkemizde İstanbul'da farklı farklı kültürlere sahip kişiler var, kimisinin ırkı farklı, kimisinin dili ve dini derken, çokkültürlülüğü de fazlasıyla görmüş oluyoruz."*

Ön Görüş Ö 11: "*Elbette gereklidir. Bir fabrikanın malzemesi makineyse, eğitimin malzemesi insandır. İnsanın olduğu yerde farklılık vardır. Eğitimin amacı tek tip insan yetiştirmek değildir. Farklı kültüre sahip farklılıklara hoşgörü gösteren bireyler yetiştirmektir."*

Son Görüş Ö11: "*Çokkültürlü eğitim bence gereklidir. Bu sayede toplumların birbirine daha çok kenetleneceğini; bilimi, eğitim, tıp ve daha birçok alanda köklü değişimlerin olacağını, insanların birbirinden haberdar, daha saygılı, daha duyarlı bir toplumun oluşacağı kanısındayım. Farklılıkların, yenilikleri doğuracağını, yeniliklerin ise gelişim ve büyümeyi meydana getireceği kanısındayım."*

Aradaki görüş farklılığına dayalı olarak, Gay (1994: 1), in belirlediği amaçlar görüşleri destekler niteliktedir. Çokkültürlü eğitimin hedef kümeleri: (1) etnik ve kültürel okuryazarlık, (2) kişisel gelişim, (3) tutum ve değer açıklaması, (4) çokkültürlü sosyal yeterlilik, (5) temel becerilerde yeterlilik, (6) eğitimde eşitlik ve mükemmellik (7) sosyal reform için yetkilendirme olarak sıralamıştır. Öğretmen adaylarının da görüşleri çokkültürlü toplumların kenetlenerek daha güçlü

Abaslı ve Akman (2018) 'ın, "Türkiye'deki Uluslararası Öğrencilerin Çokkültürlü Eğitime İlişkin Metaforik Algılarının İncelenmesi" başlıklı çalışmada amaç, Türkiye'de eğitim alan uluslararası öğrencilerin çokkültürlü eğitim kavramına yönelik metaforik algılarının incelemektir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, Araştırma genel olarak incelendiğinde katılımcıların çokkültürlü eğitimi çok sayıda farklı metafor ile açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu durum kavramın çok yönlü yapısının bir dışa vurumu olarak düşünülebilir. Ayrıca çokkültürlü eğitimin büyük oranda olumlu kavramlar bağlamında anlamlandırıldığı tespit edilmiştir.

2- Çokkültürlü yapı açısından belirlenen ölçütlerden

-yapısalcılık ve öğrenci odaklılık,

-yapısalcılık ve öğrenci odaklılık, - ekonomi ve teknoloji odaklılık,

-eğitim sistemleri (ilköğretimden yükseköğretime kadar sistem yapıları, gelişmişlik özellikleri ve eğitim ilişkisi vb. ile

-çokkültürü bir yapıya sahip olma durumu,

-eğitimde esneklik (programların değişime açıklığı), -öğretmen yetiştirme anlayışlarına dayalı olarak çokkültürlü bir eğitim ortamında öğretmenin sahip olması gereken özellikler açışından ön ve son görüşlerindeki farklılıklara ilişkin bulgular

Ön Görüş Ö12: "*..Öğretmenin çokkültürlü ortamda bulunması demek, onun farklı bakış açılarına maruz kaldığının göstergesidir. Farklı konularda bilgiler edinerek, bunu mesleğine en iyi şekilde yansıtabilir ve daha sonrasında öğrencilere farklı bakış açıları sunabilir. Öğrencilerinin de farklı yönden bakmasına yardımcı olabilir. Eğitim ortamındaki çokkültürlülük, belki bir dezavantaj olarak görülebilir, fakat bunu avantaja çevirmek öğretmenin elindedir. Örneğin görev yaptığı okulda farklı kültürlerden gelmiş öğrenciler olabilir. Herkes farklı yaşam kültürlerine sahip olduğu için, sınıfta düzeni sağlamak zor olabilir. Fakat öğretmen, öğrencilerini tek bir çatı altında uyum içerisinde toplamasını iyi bilmelidir.*

Son Görüş Ö12: "*..Farklı kültürlerden insanların bir arada eğitim aldıkları bir ortam olacağından, hepsine uygun yöntem, teknik belirlemeli. Benzer kültürel özelliklere sahip insanlar olabileceği gibi, farklı özelliklere sahip insanlar da olacaktır. Her kişiye özel eğitim ortamını oluşturmalı. Hepsine hitap edebilmeli ya da kişilerin de görüşleri alınarak ortak bir kültürel bir ortam oluşturulabilir. Ortak bir eğitim anlayışı oluşturulabilir. Bütün kültürlerin en güzel ve en donanımlı eğitim anlayışı dikkate alınıp, kendilerine göre eğitim anlayışı oluşturması daha uygundur. Farklı kültürler olduğu için kişilerin kültürel özelliklerine uygun ayrı ayrı eğitim anlayışı oluşturması zor olacaktır, hem de zaman alacaktır öğretmen için bunu gerçekleştirmek. Bence herkesin ortak görüşlere sahip olduğu eğitim anlayışı oluşturmak, bir öğretmen için en iyisi olacaktır.*

Elde edilen ön ve son görüşe bakıldığında, arada çokkültürlülük tanımına ilişkin görüş geliştirildiği sonucuna ulaşılabilir. Özellikle öğretmen adayları ile gerçekleştirilen çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitime ilişkin olarak yapılan çalışmalar da bu sonucu destekler niteliktedir. Güler (2005) tarafından da ifade edildiği gibi; bilimsel bir zemin üzerine yapılanmış yabancı dil öğretmeni yetiştirme programları ile uzak bir hedef olarak görülmesine rağmen kültürler arası iletişimi başarmak mümkündür. Bu şekilde oluşacak 'köprüler', hem bireylerin yararına olacak hem de Avrupa Birliği sürecine ve dünya barışına büyük katkılar sağlayacaktır.

3- Çokkültürlü yapı açısından belirlenen ölçütlerden

-yapısalcılık ve öğrenci odaklılık, - ekonomi ve teknoloji odaklılık,

-eğitim sistemleri (ilköğretimden yüksek öğretime kadar sistem yapıları, gelişmişlik özellikleri ve eğitim ilişkisi vb. ile

-çokkültürü bir yapıya sahip olma durumu,

-eğitimde esneklik (programların değişime açıklığı), -öğretmen yetiştirme anlayışlarına dayalı olarak, farklı ülkelerin eğitim sistemleri ile ülkemiz eğitim sistemlerini karşılaştırma açışından ön ve son görüşlerindeki farklılıklara ilişkin bulgular

Ön Görüş Ö5: "*Diğer ülkelerde uygulanan eğitim sistemlerini eğlenceli bir şekilde öğrenip, başarıya ulaşmış yöntemleri kendime uyarlayabilirim."*

Son Görüş Ö5: "*Farklı ülkelerin eğitim sistemlerini öğrenip, kendi ülkemin sistemiyle karşılaştırıp eleştirel olarak değerlendirmek için çok önemli. Hatta bu dersin birinci sınıfta olması gerekiyor. Ben nasıl bir sistemde okuyorum, başka insanlar nasıl bir sistemde okuyor? Erasmus'la gidecek miyim? Gideceksem hangi eğitim sistemini uygulayan ülkeye gideceğim? Bizim sistemimizle aynı ülkeye mi yoksa gelişmiş G8 ülkelerin eğitim sistemlerini kullanan eğitim sisteminde mi? Erasmus yada akademisyenlik için hangi eğitim sisteminden geçmek isterim? bu sebeplerden dolayı çok önemli bir ders ama birinci sınıfta olması gerekiyor. YÖK'e bu değişiklik teklifi sunulabilir.*

Her iki görüşe göre değerlendirildiğinde, Sel'in (2004) yılında gerçekleştirdiği, "Dünyada ve Türkiye'de Karşılaştırmalı Eğitim: Kavram, Kapsam ve Eğilimler" başlıklı çalışmasında değindiği üzere, karşılaştırmalı eğitim pek çoklarının düşündüğü üzere farklı eğitim sistemlerine dayalı verileri (örneğin ülkelerin zorunlu eğitim süresi) yan yana koymayı değil, fakat bunların sebeplerine inmeyi,

açıklamayı ve yorumlamayı gerektirir. Bir toplumdaki bir ilişkiyi bulmak o ilişkinin "neden" olduğuna açıklama getiremediğimiz sürece pek önemli değildir. Hatta ve hatta karşılaştırmalı eğitim bunun ötesine giderek eğitimcilerin ne yapması konusunda çözüm önerilerinde bulunur. Bu bulguya dayalı olarak, karşılaştırmalı eğitim dersinin daha erken sınıflarda yer alması gerektiği ve eğitim sistemlerini karşılaştırarak analiz edebilmek açısından önemli bir uygulama olduğu belirtilebilir.

4- Çokkültürlü yapı açısından belirlenen ölçütlerden

-yapısalcılık ve öğrenci odaklılık, - ekonomi ve teknoloji odaklılık,

-eğitim sistemleri (ilköğretimden yükseköğretime kadar sistem yapıları, gelişmişlik özellikleri ve eğitim ilişkisi vb. ile -çokkültürü bir yapıya sahip olma durumu,

-eğitimde esneklik (programların değişime açıklığı), -öğretmen yetiştirme anlayışlarına dayalı olarak olumlu ya da olumsuz özellikler taşıdığını düşündükleri ülke ya da ülkelere yönelik ön ve son görüş farklılıkları

Ön Görüş Ö 19: "*Aslında bence Amerika çokkültürlü bir ülke ve herkesi tek bayrakta toplamayı başarmış. Biz de çokkültürlü bir yapıya sahibiz ama hala nereden başlasak bilemedik."*

Son Görüş Ö 19: "*Kanada'yı tek geçerim. Hem sistemleri çok güzel hem de insanlar mutlu. Demek ki doğru yapılan işlerin sonucu da doğru oluyor. Ülkemizde hala bazı tartışmalar bitmedi. İsteyen de bilmiyor bunu sağlayacak olan da kararsız. Ayrıca bir de içerisinde pek çokkültürü barındırıp onlarla barış içinde yaşamayan toplumlar örneğin Hindistan gibi ülkeler bir türlü barış ve mutluluğa kavuşamıyor, gelişemiyor. Çokkültürlü bakış açısı ve eğitim anlayışı gelişmişlik anlayışıdır."*

Bir başka görüşe göre

Ön Görüş 6: *Aslında tüm bu maddelerin hepsini barındıran bir sistem olabileceğini sanmıyorum. Ütopik bir bakış açısı olur. Teknolojide güçlü olsa çokkültürlü olmayabilir, öğretmen yetiştirme sistemi iyi olsa eğitimde esneklik olmayabilir. Keşke tümünü barındıran bir ülke olsa.*

Son Görüş 6: *.... Tüm bunları barındıran ülke Kanada ve Finlandiya bence. Ekonomisi oldukça güçlü, öğretmen yetiştirme sistemleri gayet mantıklı, eğitimde esneklik mümkün öğretmen bu esneklikte önemli bir paya sahip. Finlandiya daha çok öğretmen yetiştirme sistemi ile örnek bir nitelik taşıyor. Eğitim sistemleri sürekli değişkenlikten ziyade yeniliğe açık. Olumlu olarak gördüğüm yapılar bunlar. Diğer yandan ülkemizi bu başlıklardan hiçbirisinde yer alıyor durumda bulamadım. Üstelik bu başlıklarla ilgili düzenlenmelerin yapboz tahtasına döndüğünü düşünüyorum. Bunun bir parçası olacağımı düşünmek üzücü. İyi yetişmiş bir öğretmen adayı mıyım, sisteme entegre olmaya hazır mıyım? Emin değilim. Ayrıca öğretmenliği tecrübe ile özellikler kazanmaya dayalı bir meslek olarak düşünsem de ben tecrübe edininceye dek hangi öğrencime nasıl bir zarar vereceğimi bilemem. Haksızlık olmaz mı?*

Her iki görüş farkına dayalı olarak, çokkültürlü eğitim yapısının toplumsal yapının özelliğine göre şekillendiğini ve doğru örneklerle geliştiğini söyleyebiliriz. Çokkültürlü eğitimin sadece bir topluma yeni katılan farklı dil, din veya ırka sahip öğrenciler için olduğu düşüncesi yanlıştır. Bu bağlamda çokkültürlü eğitim, toplumun her kesiminden insan için eşit eğitim fırsatı oluşturmakta ve sistemi bu yönde yeniden yapılandırmaktadır (Banks vd., 2001).

5- Çokkültürlü yapı açısından belirlenen ölçütlere ülkemiz ve diğer ülkeler karşılaştırılarak bakıldığında

-yapısalcılık ve öğrenci odaklılık, - ekonomi ve teknoloji odaklılık,

-eğitim sistemleri (ilköğretimden yükseköğretime kadar sistem yapıları, gelişmişlik özellikleri ve eğitim ilişkisi vb. ile

-çokkültürü bir yapıya sahip olma durumu, -eğitimde esneklik (programların değişime açıklığı),
-öğretmen yetiştirme anlayışı açısından ülkemizin çokkültürlü bir yapıya sahip olma özelliğini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin ön ve son görüş farklılıkları:

Bilgiler ve araştırmalar arttıkça öğrencilerin görüşleri de farklılık göstermiştir.

Ön Görüş Ö 4: "*Türk toplumunda çokkültürlülük, dayanağımız olan ilk devletlerden itibaren süregelen bir olgudur. Ve sanıyorum Türkler kadar birçokkültürü içinde barındıran pek az devlet vardır. Bu birçok alanda fayda sağlamakta ve Atatürk'ün de söylediği gibi, bizi çağdaş devletlerden biri yapmak için gereklidir".*

Son Görüş Ö 4: "….*Çokkültürlülük, birden fazla kültürün, yani birden fazla kültürel bölgeden gelen insanların aynı ortamda bulunmasıdır. Örneğin üniversiteler çokkültürlü ortamlardan biridir. Çünkü üniversitelerde ülkenin birçok bölgesinden insanlar gelir ve hepsinin kültürleri farklıdır. Hatta sadece aynı ülkeden değil, farklı ülkelerden de öğrenci değişim programları ile öğrenciler gelirler ve bu durum kültürel çeşitliliği daha da arttırır, sadece üniversiteler değil, şehirler ve ülkeler de çokkültürlü olabilir. Örneğin ülkemizde İstanbul, çokkültürlülüğün yaşandığı bir şehrimizdir. Ülkemizin birçok, hatta her şehrinden gelen farklı insanlar, aynı şehirde yaşamaktadır. Daha da genel düşünürsek, ABD çokkültürlü bir ülkedir ve dünyanın her yerinden yüzlerce farklı insan ABD'ye gelmektedir. Bu yüzden de ABD, çokkültürlü, yani birçokkültürün bir arada yaşadığı bir ülkedir. Biz de bu tür ülkelerin sistemlerinden yararlanabiliriz. Elbette olduğu gibi almak doğru değildir, eğitimin politik temellerini güçlendirecek, yapboz tahtasına dönmeyecek bir eğitim anlayışı ile ancak sistemi güçlendirebiliriz. Ayrıca sadece yabancı dil öğretmenleri değil tüm bölüm öğrencileri bu ya da buna benzer dersleri almalıdır. Bölgesel farklılığımıza göre bile değişen bir yapımız var, ben öğretmen olarak atandığımda görev yapacağım yerin de çokkültürlü bir yapıya sahip olacağını düşünürsem aslında ne kadar az şey bildiğimi düşünüyor daha çok geriliyorum. Keşke bu farklılıkları daha ayrıntılı ele alabilseydik. Bu ders bana çok şey kattı."*

Aradaki görüş farkına dayalı olarak, özellikle yabancı dil öğretmen adayları ile ilgili çalışmalarda elde edilen sonuçlara göre değerlendirilebilir. Erozan (2005) **"**Doğu Akdeniz Üniversitesi İngiliz Dili Eğitimi Bölümü Lisans Programındaki Dil Geliştirme Derslerinin Değerlendirilmesi: Durum Çalışması" isimli tez çalışmasında elde ettiği sonuçlara ve yorumlara dayalı olarak, "bir tek ülke ve kültür üzerine yoğunlaşmış ders kitapları kullanılmamalıdır şeklinde ifade etmiştir. Örneğin bu araştırmada, öğretmenler ve öğrenciler bazı derslerdeki ders kitaplarının tamamen Amerika ve Amerikan kültürü üzerine olduğunu belirtip bu durumdan şikâyetçi olduklarını söylemişlerdir" diyerek, ders içerik ve niteliklerinin farklı uygulamalarla desteklenmesi gerekliliğini belirtmiştir.

Ünlü ve Örten'in (2013) "Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi" başlıklı çalışmaları, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğretmen adaylarının çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim kavramlarına yönelik algılarını bilgi ve tutum düzeyinde incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın ortaya koyduğu iki temel sorun görülmektedir. Birincisi öğretmen adaylarının çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim kavramlarının doğru algılanması noktasında sorunları olduğu, ikincisi ise kavramları doğru olarak algılayan öğretmen adaylarının tutum noktasında olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilebilecek görüşlere sahip olmasıdır. Elde edilen görüşlere dayalı olarak öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitimle ilgili görüşlerinde yeterliliklerinin ilk görüşlerde yetersizken son görüş açısından yeterli düzeye ulaştığı görülmektedir.

6- Çokkültürlü yapı açısından belirlenen ölçütlere ülkemiz ve diğer ülkeler karşılaştırılarak bakıldığında

-yapısalcılık ve öğrenci odaklılık, - ekonomi ve teknoloji odaklılık,

-eğitim sistemleri (ilköğretimden yükseköğretime kadar sistem yapıları, gelişmişlik özellikleri ve eğitim ilişkisi vb. ile -çokkültürü bir yapıya sahip olma durumu,

-eğitimde esneklik (programların değişime açıklığı), -öğretmen yetiştirme anlayışı açısından nasıl bir eğitim sistemi önerisi geliştirebildiklerine ilişkin olarak ön ve son görüş farklılıkları arasında ön ve son görüşleri arasındaki farklılıklar açısından

Ön Görüş 20: *Kesinlikle ülkemiz kültürel özellikleri birbirinden farklı pek çok toplumu barındırmaktadır. Bu farklılık elbette gerek anadil gerek kültürel bakış açısı gerek yaşam tarzı açısından birbirinden faklı beklentilere sahip bireylerin olduğu bir sınıf ortamı ve eğitim sistemine yol açar. Bu açılardan bakıldığında sırf anadili farklı diye öğretmenin dediğini anlamayan bir çocuğun da dil uyumuna ilişkin çalışmalar yapılmalıdır. Ötekileştirilmeyen bir yaşam gereklidir.*

Son Görüş 20: *Ben incelediğimiz ülkelerde bizim özelliklerimiz gibi olan ülkelerden Kanada ve Amerika'yı örnek olarak alabileceğimizi düşünüyorum. Aslında daha çok Kanada uygun. Çünkü Kanada da azınlık diye bir kavram yok herkes vatandaş ve eşit haklara sahipler. Amerika da kavram biraz daha farklılaşabiliyor. Kendi ülkemizin özelliklerine uyarlamak neden zor olsun ki? Özellikle çokkültürlü eğitim dersleri öğretmen yetiştiren fakültelerde zorunlu hale getirilebilir. Tıpkı onlarda olduğu gibi biz de sınıflarda kültür örneklerini sınıfımızdaki diğer öğrencilerle paylaşabiliriz.*

Elde dilen görüşlere dayalı olarak Balıdere'nin 2012 yılında "Türkiye, İrlanda ve Kanada Eğitim Sistemlerinde Okul Yönetimi Yapılarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" başlıklı tez çalışmasında Kanada eğitime ayrılan pay adına dünya liderliğine oynayan bir ülkedir. Dolayısıyla bu ülkelerin eğitim sistemlerinin, eğitim sistemlerinin idari yapılarının ve özellikle okul yönetim yapılarının incelenmesi, yönetim yapılanması açısından Türk eğitim sistemi ile kıyaslanması dikkate alındığında bu araştırmanın özgün olduğu söylenebilir. Çokkültürlü eğitim, sadece tek bir kültürün üyelerine verilen eğitime bir nevi tepkidir. Tek kültürlü eğitimin yapıldığı bir yerde, insanlar diğer kültürlere karsı duyarsız ve saldırgan olabilmektedirler. Parekh (2002)'e göre, sadece kendi kültürüne mensup insanlarla bir arada eğitim görüp diğer kültürlerle kaynaşmayan öğrenci, farklı dünya görüşlerini, değerleri, yaşam biçimlerini, insan olmanın bu ayrılmaz parçasını kabul etmekte zorlanır. Buna zıt olarak, çokkültürlü eğitim ortamında yetişen öğrenci, kendi kültürünü yasatmaya çalışan bir birey olmanın yanı sıra, entelektüel, duyarlı, demokratik, yapıcı, çatışmaları çözen, farklı kültürlere karsı olumlu tutum sergileyen ve onlarla etkileşim içerisinde olan bir birey olur. Bu sebeple de çokkültürlü eğitimin çağdaş bir eğitim türü olduğunu söylemek mümkündür (Cırık, 2008). İnsanları oldukları gibi kabul etmek, onların ilgilerine, isteklerine, düşüncelerine, inançlarına saygı duymak, çağdaş bir insandan beklenen davranışlardır.

Sonuç ve Tartışma

Bireylerin olduğu kadar, toplumsal kalkınmanın gerçekleştirilmesinde temel araç kaliteli bir eğitimdir. Kalitenin ön koşulu da nitelikli öğretmenlerdir. Öğretmenlerin niteliklerini arttırmak ve yetkin öğretmenler yetiştirmek için öğretmen yetiştirme programlarının amaçları ve içerikleri çağa uygun olarak geliştirilmelidir (Adıgüzel, 2005). Öğretmen yetiştirme sistemleri ve eğitim programları açısından, diğer ülkelerin deneyimlerinden yararlanmanın farkında olarak, başka eğitim sistemleri ile Türk Eğitim Sistemi'ni karşılaştırmak faydalı olacaktır. Çıkabilecek sorunlara gerekli çözümlerin saptanmasına olanak sağlayacaktır (Tok ve Arıbaş, 2008). Bu araştırmada elde edilen görüşler neticesinde, sadece yabancı dil ders içeriklerini önemli ve öncelikli kılan öğretmen adaylarının, önyargı ile baktıkları karşılaştırmalı eğitim dersinin işleyişi ile farklı bir bakış açısı getiren ve farklı uygulamalar ile gerçekleştirildiğinde daha çok keyif alarak derse ilgilerinin arttığı ve önyargılarının değiştiği belirtilebilir. Öğretmen adaylarının farklı ülke eğitim sistemleri, öğretmen yetiştirme politikalarına ilişkin bilgileri arttıkça, mesleğe atıldıklarında geliştirecekleri projelerle, örnek teşkil eden uygulamaları ülkemiz koşullarına uygun hale getirme sorumlulukları da artmaktadır.

Bir toplumdaki bir ilişkiyi bulmak o ilişkinin "neden" olduğuna açıklama getiremediğimiz sürece pek önemli değildir. Hatta ve hatta karşılaştırmalı eğitim bunun ötesine giderek eğitimcilerin ne yapması konusunda çözüm önerilerinde bulunur. Bu bulguya dayalı olarak, karşılaştırmalı eğitim dersinin daha erken sınıflarda yer alması gerektiği ve analiz edebilmek açısından önemli bir ders olduğu

belirtilebilir. Eğitim Fakültelerinin tüm sınıflarında, karşılaştırmalı bakış açılarını etkileyecek çokkültürlülük, çokkültürlü eğitim gibi derslerin öğretilmesi zorunluluğu artık çağımız için kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Osler ve Starkley (2015) de, kültürel farklılıklar ve ulusal sınırlar karşısında, ortak insanlığımızı vurgulayan kozmopolit vatandaşlık en ideal olandır diyerek aslında ne denli küçük bir dünyada yaşadığımızı belirtmiştir. Öğretmen adaylarına ve öğretmenlere, bir bütün olarak insanlığın yerel kaygılarını fark edebilen ve kimliklerini sunma olanağı sağlayan eğitim ortamları oluşturmak için rehberlik edilmesi gerekmektedir diyerek, araştırmanın temel dayanağını da desteklemektedir.

Bir toplumdaki bir ilişkiyi bulmak o ilişkinin "neden" olduğuna açıklama getiremediğimiz sürece pek önemli değildir. Hatta ve hatta karşılaştırmalı eğitim bunun ötesine giderek eğitimcilerin ne yapması konusunda çözüm önerilerinde bulunur. Bu bulguya dayalı olarak, karşılaştırmalı eğitim dersinin daha erken sınıflarda yer alması gerektiği ve analiz edebilmek açısından önemli bir ders olduğu belirtilebilir. Rasool ve Curtis (2000) in de belirttiği üzere, özgür bireyler ve kavramlar geliştirebilmek için özgürlükçü bir eğitim sistemine gereksinim vardır. 21.yy da farklılıklarla dolu bir sınıfta, farklı talepleri olan bir ortamda bildik sistemlerle eğitim vermekten vazgeçmek gerekmektedir. Çokkültürlü eğitim farklı bakış açıları sunmayı önemser. Eğer çokkültürlü eğitim bakış açısına sahipsek, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi ciddi olarak hedeflemiş olmamız gerekmektedir. Çokkültürlülük, belirlenmiş tek bir yoldan gitmek değil, farklı bakış açıları ile farklı yolları izleyerek hedefe ulaşmayı belirler.

Öğretmen yetiştirme programları nitelikli öğretmen yetiştirmede eğitimin her alanında hayati bir rol oynadığı gibi, çokkültürlü ve çok dilli eğitimin de şüphesiz en önemli sacayaklarından birisidir. Böyle bir modelin uygulanabilmesinin vazgeçilmez şartlarından birisi, bu eğitimi verebilecek öğretmenlerin eğitimidir. Öğretmen eğitiminin yaygın olarak kabul edilen amaçlarından biri de farklı öğrenci profillerine hizmet verebilecek öğretmenlerin eğitimidir (Guyton & Wesche, 2005)

Bulut ve Başbay 'ın (2014) Öğretmenlerin Çokkültürlü Yeterlik Algılarının İncelenmesi başlıklı çalışmalarında belirttikleri gibi, öğretmenlerin çokkültürlü yeterliklerini ve bu yeterliği oluşturan farkındalık, bilgi ve beceri boyutlarında kendilerini "yeterli" algıladıkları bulunmuştur. Öğretmenlerin algılarının yaşamlarının büyük bir bölümünü geçirdikleri yerleşim yeri, kıdem ve öğretim kademesi değişkenlerine göre farklılaştığı fakat cinsiyete göre değişim göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin çokkültürlü yeterlik algıları ile demokratik tutumları arasında ise pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Eğitim Fakültelerinin tüm sınıflarında, karşılaştırmalı bakış açılarını etkileyecek çokkültürlülük, çokkültürlü eğitim gibi derslerin öğretilmesi zorunluluğu artık çağımız için kaçınılmaz bir gerekliliktir. Geleceği yapılandırması için yetiştirdiğimiz öğretmenlerin, önyargı, tutum, değer, çokkültürlü bakış açısı ve hoşgörü bilincine sahip olması gerekmektedir. Günümüzün yoğun göç dalgası, yakın zamanda oldukça farklı özellikleri sınıflarda barındırmayı zorunlu kılacaktır.

Öneriler:

Çalışma dönem başında ve sonunda yapılan görüşmelere dayalı olarak, öğrencilerin araştırmalar ve sunular yoluyla edindikleri bilgilerinde, aradaki görüş farklılıklarının ne derecede değiştiğini görmek açısından önem taşımaktadır. Özellikle, yabancı bir dili öğrenen, bunu öğretecek olan öğretmen adaylarının, çokkültürlü ve karşılaştırmalı bakış açılarının neler olduğunu belirlemek için sorular yöneltilmiştir. Eğitim Fakültelerinin tüm anabilim dalındaki öğrenciler için benzer içeriklerde derslerin olması elzemdir. Çokkültürlü ve içerisinde pek çok kimlik barındıran bir toplumun öğretmeni olabilmek için ötekileştirmeden uzak bir anlayışa sahip olmak gereklidir. Bu çalışma Yabancı Diller Eğitimi Bolumu İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı öğrencileri örnek olmak üzere diğer anabilim dallarında da benzer çalışmalar ve uygulamalar yapılması adına ele alınabilir.

KAYNAKÇA

Abaslı K.ve Akman Y. (2018) Türkiye'deki Uluslararası Öğrencilerin Çokkültürlü Eğitime İlişkin Metaforik Algılarının İncelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 2018, Cilt 8, Sayı 1, 211-220. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.

Adıgüzel, A. (2005). "Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Öğretmen Niteliklerinde Yeni Bir Boyut Bilgi Okur Yazarlığı". *Milli Eğitim Dergisi.* Yaz 2005, Yıl:33, sayı:167. [Online]:(http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/167/index3-adiguzel.htm adresinden 19 03.2018 tarihinde erişilmiştir)

Aldemir, A, Y.; ve Oğuzer, K. (2012). Türkiye ve Japonya'da İngilizce Öğretmeni Yetiştirme Sistemlerinin Karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Yıl 2012, sayı: 45 No 1: Sayfa 83-105.

Aikman, S. (2012). Interrogating discourses of intercultural education: from indigenous Amazon community to global policy forum. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, *42*(2), 235–257. doi: 10.1080/03057925.2012.647465

Aydın, K., ve Akpınar, B. (2007). *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Merkezi*. Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Elazığ.

Banks, J. A. (1993). Multicultural education: Characteristics and goals. In J.A Banks & C.A.M.

Banks (Eds.), *Multicultural education: Issues and perspectives* (pp. 2-26). Boston: Allyn Bacon.

Banks, J, A., Cookson, P, Gay, G, Hawley, W,D, İrvine, J,J. And Nieto, S, (2001). *Diversity within unity: essential principles for teaching and learning in a multicultural society.* Center for Multicultural Education, College of Education, University of Washington, Seattle.

Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Yıl: 2004, cilt: 37, sayı: 2, 61-82*

Balıdere, F. 2012) "Türkiye, İrlanda ve Kanada Eğitim Sistemlerinde Okul Yönetimi Yapılarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.

Başbay, A, ve Bektaş, Y. (2009). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34, 30-43.

Bulut, C, Başbay, B (2014). Öğretmenlerin çokkültürlü yeterlik algılarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23 (3), 957-978.

Byram, M, (1997) "*Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence".* Clevedon, Multilingual Matters.

Cırık, İ. (2008). Çokkültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 34, 27- 40.

Çubukçu, Z., Yılmaz, B. Y. ve İnci, T. (2016). Karşılaştırmalı Eğitim Programları Araştırma Eğilimlerinin Belirlenmesi – Bir İçerik Analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 5*(1), 446-468.

Dervin, F., & Gao, M. (2012). Keeping Up Apearances Before the "Other"? Interculturality and Occidentalism in the Educational TV-Program "Happy Chinese" Front. *Educ. China* 2012, 7(4): 553–575. DOI 10. 3868/s110-001-012-0028-4.

Eker, M. ve Seylan, A. (2005). "Çağdaş Sanat Eğitiminde Sanatsal ve Pedagojik Postmodern Montajlar", *Eurasian Journal of Educational Research*, Sayı: 19, (164-178)

Erozan, F. (2005) "Doğu Akdeniz Üniversitesi İngiliz Dili Eğitimi Bölümü Lisans Programındaki Dil Geliştirme Derslerinin Değerlendirilmesi: Durum Çalışması." *Yayınlanmamış Doktora Tezi.* Doğu Akdeniz Üniversitesi İngiliz Dili Eğitimi Öğretimi Bölümü.Haziran 2005.

Gay, G. (1994). A Synthesis of Scholarship in Multicultural Education. Urban Monograph Series. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED378287.pdf (20.04.2019 erişilmiştir)

Gay, G. (2000). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice*. New York: Teachers College Press

Güngör, S., H, Buyruk ve Y, Özdemir (2018) Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülüğe İlişkin Tutumları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. Bahar -2018 Cilt:17 Sayı:66 (816-837).

Güler, G. (2005). Avrupa Konseyi Ortak Dil Kriterleri Çerçeve Programı ve Türkiye'de Yabancı Dil Öğretim Süreçleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt:6 Sayı.1 Haziran 2005, 89-106.

Guyton, Edith, M, Wesche, Martin. The Multicultural Efficacy Scale: Development, Item, Selection and Reliability, v7. *Multicultural Perspectives*, v7 n4 p21-29. Oct 2005

Kongar, E. (1997) Küreselleşme ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür. *Globalleşme ve Ulusal Kültür*. Ankara. http://www.kongar.org/makaleler/mak_ku.php (29.01.2014 te erişildi)

Joseph A., Lauwerys, Varış, F., Kenneth, N. (1971). *Mukayeseli Eğitim.* Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları. No 13

Osler, A., & Starkey, H. (2015). Education for cosmopolitan citizenship: A framework for language learning. *Argentinian Journal of Applied Linguistics*, 3(2), 30-39. (https://www.researchgate.net/publication/289127683_Osler_A_Starkey_H_2015_Education_for_cosmopolitan_citizenship_A_framework_for_language_learning_Argentinian_Journal_of_Applied_Linguistics_32_30-39. -24.03.2019 da erişilmiştir)

Rasool, J, Cheryl Curtis, A. (2008). *Multicultural Education in Middle and Secondary Classrooms. Meeting the Challenge of Diversity and Change.* Whadsword, Michigan University.

Sarı, E. (2003) *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek Kültürel Çeşitlilik ve Siyasal Teori* Bhikhu Parekh (2002). Çev.: Bilge Tanrıseven. Ankara: Phoenix. 480 sf.

Sel, V. (2004). *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya

Tok, H., Arıbaş, S. (2008). Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Yabancı Dil Öğretimi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt:9, Sayı:15, Bahar 2008, 205-227.

Türkoğlu, A. (1998). *Karşılaştırmalı Eğitim Dünya Ülkelerinden Örneklerle.* Adana: Baki Kitabevi.

Ültanır, G. (2000). *Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi Kuram ve Teknikler*. Ankara: Eylül Yayıncılık

Ünlü İ., Örten H. (2013) Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (2013) 287-302

Vural, R.A.; & Gömleksiz, M. (2010). Biz ve Ötekiler: Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ayrımcı Tutumları Üzerine Bir Araştırma. *Eğitim Araştırmaları Dergisi. 2010. (Kış) Sayı 38.*

Yazıcı, S., Başol, G., Toprak, G. (2009). Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutumları: Bir Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37:229-242.